

Viața Românească în Bucovina

— Părți din istoria Românilor bucovineni. —

Încă, ca elev seminarial, mergînd pe străzile Cernăuțului și văzînd inscripțiile de pe la instituțiile de creștere publică, „*gewerbeschule*“ (școala de meserii), „*Landwirtschaftliche Lehranstalt*“ (școala agronomică) etc..., ah! doriam atât de mult să știu, ce folos ni aduc acelea institute nouă Românilor, cîți copii de ai noștri le cerceiează etc... Și nimic nu citiam mai cu dor decît fragmentele istorice despre tristul nostru trecut, ca bunăoară prelegerea publică despre fondul religiosar bucovinean de unchiul Samuil (Silvestru) Morariu, publicată în călîndarul din 1874, citeva date statistice și istorice din Bucovina de T. V. Stefanelli publicate în călîndarul bucovinean din 1876 și în convorbiri literare din 1881, ceva despre inersul și dezvoltarea culturii teologice și clericale în Bucovina de răp. profesor universitar Isidor cavalier de Onciul în *Candela* din 1883. Și începînd de la 1886 amar îmi singera inima de bocetele „*Revistei politice*“, ori bunăoară de o epistolă din 1888 a distinsului nostru scriitor și colaborator al „*Revistei*“ T. V. Stefanelli, care mă conjura pe toți zeii să fac ce-oi știe, numai să capete dela konzistoriu istoricul școlii reale din Cernăuți, căci avocatul Dr. Rott propusese în o sedință a consiliului comunal din capitala țării să se prefacă școala reală *gr. or.* în școală reală *de stat*, și d. Stefanelli nu știa de de loc, cum să apere în „*Revista*“ interesele noastre față cu propunerea numîului avocat.

Iată cauzele care ni'au făcut să scriu în deja citata corespondență din „*Revista*“... No. 6 ex. 1889: „*Din Carpați pîn' la Ural are să meargă slava rus-ă!*“ Cu această strofă ultimă înșește un oare-care Isidor Pasiceński o poezie publicată în No. 1 al gazetei rutene „*Ruska Pravda*“ pe anul 1889, gazetă menită pentru țărani ruteni din Bucovina. Și „*cum au fost odată Rutenii din Bucovina*“ ni spune articolul „*Norodul rusăsc*“ din același No. de gazetă, unde se zice că țara aceasta a fost zmută dela Galiția în 1340 și în 1352—după zicala populară „unde-i hoit, acolo se adună și corbi!“—au intrat în Bucovina și Volohii sau Rumunii din Maramureș în frunte cu Voievodul lor slav

Bogdan Dragoș, așezindu-se în satul bucovinean *Volouși*. Aice Dragoș și-a făcut curți și biserică și a început a domni nu numai asupra Voloușilor săi, ci și asupra poporului rusăsc din Bucovina. Mai târziu a luat el sub stăpînirea sa și învecinata țară a Moldovei, înființînd astfel primul Voivodat *bucovinean-moldovan*. Domnitorii și boerii voloși au introdus apoi multe datini, cari li-au stricat Rutenilor bucovineni foarte mult și de cari nu se pot cotorosi nici astăzi”.

„Vedeți, d-lor istorici romîni din Bucovina, cum scriu istoricii ruteni istoria patriei lor dezlipite de Galiția pentru moșcii ruteni? Vă place? Da moșcii romîni, ce istorie a Bucovinei cunosc ei?..... Unde-i frumoasa „*Steluța*” a părintelui Cobilianschi? Rămîne poporul nostru numai cu cărțile „*Societății literare*” și cu ale teologilor din Cernăuți? Numai de atîta hrană sufletească credem că e vrednică mama care nouă fruntașilor ni-a dat viață?”.

Ocazia, care m'a împins să scriu și ceva istorie romînă bucovineană, este următoarea :

În anul 1887 comanda militară din Cernăuți îmi ceruse decretul de capelan campestru în scopul dîmiterii mele dela gloate (Landsturm) și pe la finea aceluiași an vine în locuința mea un ostaș, aducîndu-mi un plic închis. Credeam sigur că e certificatul de dimisie din armată. Am rupt deci plicul și l'am aruncat în focul din sobă, dar—spre mirarea mea—in loc de certificat, văd vr'o 12 coale cu felurite întrebări însoțite de o hîrtie adresată la mine și semnată de un căpitan (Hauptmann) Heinrich Himmel. Hîrtia vorbea tot de „Societatea d-v.” (Ihr Verein), fără să înțeleg ce fel de *societate*, fiind eu membru la mai multe societăți din Cernăuți. Neînțelegînd, ce vrea căpitanul acela, i-am re'tors toate hîrțile cu lămurirea necesară. Dară scurt timp după aceea capăt dela conzistorul arhiepiscopesc aceleași hîrtii cu provocarea să lucru la *chestionarul* căpitanului numit în interesul prestigiului clerului bucovinean. Adecă ce era? Iată ce: La dorința societății antropologice din Viena căpitanul Heinrich Himmel anume fu permutat la Cernăuți, ca să culegă date antropologice și etnografice relativ la locuitorii Bucovinei, și el se adresase cu exemplare ale chestionarului său și conzistorului, rugîndu-l să le împartă între preoții arhiediecezei. Fiind, eu obosit de traducerea Omiliilor s. Ioan Hrisostom la epistolele ap. Paul către Tit și Filomon, ce chiar atunci le finisam, și avînd a purta și toată sarcina păstoriei sufletești, am mers la capul bisericei, unchiul Silvestru, scuzîndu-mă că nu pot lucra la chestionarul amintit. Unchiul mi-a răspuns cam așa: Apoi tu nu-i lucra, al doilea nu, al treilea nu, deci cine să ne descrie pe noi în opul pentru care se culeg datele ce le cere Himmel, poate străinii cari se vor îndesa și aice, cum aud că se îndesă în numele nostru și la opul „Oesterreichische Monarchie in Wort und Bild“?. De aceea eu te sfătuiesc” să lucrezi.

Vorbele acestea fiind poruncă, se înțelege că am trebuit să cuget serios la problema dată. Sosind deci acasă, m'am pus de am citit chestio-

narul cu toată atenția. În decursul citirii mi-am adus aminte că despre cutari întrebări am citit deslușiri în cutari opuri, deci m'am dus să le împrumut dela societatea pentru cultură și literatură. Însă bibliotecarul, răp. Nicolai Ieremievici-Dubău, mi-a spus să aștept pînă a doua zi, de oare ce și societatea a primit chestionarul, și relativ la el comitetul avea să fie a doua zi ședință, prin ummare îmi era posibil, cum îmi spunea Dubău, să mă conformez cu concludul luat. A doua zi am auzit că comitetul societății a respins colaborarea la chestionar pe motivul, că termenul pentru darea răspunsurilor e prea scurt (pare-mi-se 1 Mart sau April 1888). Atunci din nou m'am dus la unchiul și i-am spus că ce mai pot face eu singur, dacă societatea întreagă, care are atîția membri, ar fi putut da fiecărui membru cîte puține întrebări și ea toluși n'a făcut aceasta? Unchiul, zîmbind și negreșit numai ca să mă încurajeze, mi-a răspuns cam așa: Știm noi din ce fel de membri e compusă societatea și ca să nu-și piardă nimbul, a trebuit să afle un motiv de respingere. Tu însă lucrează, cit poți. Nu trebuie să răspunzi numai decit la fiecare întrebare. Unde-i vede că nu poți răspunde, lasă și treci mai departe!

Cam tot pe atunci Himmel mi-a scris o epistolă, în care regretă foarte că i-am reînturnat chestionarul ce mi'l adresase ca prin secretarului societății arheologice romine, dela care el aștepta rezultatele cele mai frumoase. Știind acuma de ce era vorba în prima lui scrisoare, m'am scuzat prin un răspuns și l'am rugat să trimită chestionarul președintelui societății arheologice romine, amicului meu Dionisie Olinschi-Olinescul, promișînd întru una că voi colabora și eu la acel exemplar, după cît îmi va fi cît puțin. De ocamdată însă m'am apucat de lucrat la exemplarul trimis înie de conzistoriu. După ce am finit și predat lucrarea aceasta la termenul fixat, Himmel mi-a adresat scrisoarea aceasta:

Prea onorate și stimate d-le! Am fost foarte plăcut surprins, cînd am aflat lucrarea d-v. între memoarele trimise mie de Presfințitul Arhiepiscop. Nu e lipsă de laudele mele pentru a caracteriza marele preț al acestei lucrări escelente, dară pot spuue că zeloasa d-v. bunătate m'a mișcat foarte, fiind-că știu, cît sînteți de ocupat. Lucrarea d-v. mi-a fost așa de plăcută și de aceea, fiind-că am auzit că silințele mele patriotice-științifice, cu toată recomandarea lor prin Preasfințitul Arhiepiscop, prin Excelența Sa prezidentul țării și prin dl. colonel Seracin, întimpină special în cercurile rominești o primire nefavorabilă, ale cărei cauze nu le pot înțelege de fel. Și eu eram deja îngrijat că această jînută respingătoare se va lăși și asupra cercurilor științifice ale Romînilor, de oare-ce societatea arheologică romină a ignorat total scrisorile mele într'un mod cu totul neîndătinat în corespondența cu societăți științifice, și nu mi-a reîntors pînă acuma nici măcar chestionarul împrumutat în scopul prelu-crării. Societatea poate fi împedicată prin felurite cauze de a lua parte la răspunsurile chestionarului, dar în corespondența cu societăți științifice nu există de sigur nici un fel de cauze, care ar pute împedica comunicarea

cu politefă a unui astfel de refuz. Eu mă pot provoca la împrejurarea că în comunicația mea de zeci de ani cu societăți și persoane de știință din patru părți ale lumii încă nici odată n'am întîmpinat o astfel de ignorare a formelor de comunicație. Bucuros ași presupune că poate o scrisoare de felul acesta s'a perdut, și eu contez acuma că d-v., ca secretar al societății arheologice, cu bunătaea deja dovedită bucuros îmi veți da o lămurire. Aceasta o pot spera cu atîta mai mult, cu cît din lucrarea d-v. atît de frumoasă, cu bucurie văd că nu există cauze principale contra participării la culegerea datelor etnografice. Ori și cum sînt dator a vă mulțumi mult, și a da expresie acestei mulțămite în modul cel mai cordial și mai sincer e scopul acestor șire, ce le încheie al d-v. cu toată stîma și supunerea H. Himmel, Cernăuț 27 | 5 1888.

La scrisoarea aceasta i-am răspuns lui Himmel că-mi voi da toată silința să capete o lucrare și din partea societății arheologice, ca al cărei secretar mă oblig să-i dau un elaborat special cu atîta mai mult, cu cît el prelungise termenul scurt de mai nainte pînă la 31 Iulii. Totodată l'am rugat să-mi reîntoarcă prima lucrare în scopul decopierii, căci eram ferm decis să public în limba germană un opus cultural-istoric și etnografic despre Romîni din Bucovina.

Răspunsul lui Himmel e următorul :

S-voastră! Împlinindu-vă dorința și trimițîndu-vă imediat manuscriptul, îmi exprim marea bucurie că S.-v. v'ați decis a eda un op etnografic. Un scop principal al chestionarului, ce l'am pus în circulare, este a face să apară astfel de lucrări mai mari sau mai mici.

Acuma ași avea numai să mai rog, ca să binevoiți a-mi trimite contribuiri promise pînă la finea lui Iulie.—Se'nțelege de sine că S.-voastră aveți deplinul drept al publicării acestor contribuiri, căci repet încă odată că elaboratele trimise mie nu le prelucru singur, ci ca material prețios etnografic le înaintez societății antropologice. Eu voi indica, cel mult, vrednicia de încredere a unei lucrări sau a alteia, fiind-că se înîntîmplă că spusele singuraticilor se contrazic, sau fapte arătate de alții se neagă.—Așa s'a înîntîmplat că un domn susține, cumcă nu sînt nici un fel de moravuri, datini, credințe, superstiții, opinii, tradiții, legende etc.; cari n'ar fi întemeiate în religia ortodoxă etc. O afirmare de felul acesta e cu bună samă numai ecoul acelora îngrijiri ce unii le aveau la început, crezînd că admiterea oarecărei datine străvechi, a unei superstiții etc. ar pute fi folosită pentru a suspiciona ortodoxia bucovinenilor. O astfel de neîncredere aparține boalelor de copii, pe cari studiile etnografice trebuie să le sufere într'o țară pînă acuma puțin exploatată. Semnează etc. Cernăuț 17/7 1888.

M'am sfătuit apoi cu amicul d. Olinescul să salvăm onoarea angajată a societății arheologice și poate și a neamului romînesc din Bucovina, spunîndu-i că eu conchid din epistolele adresate mie de Himmel, că în opul ce'l va eda societatea antropologică, noi Romîni vom rămîne

de rușine față cu conlocuitorii noștri străini. Am mai dat la timp lui Himmel contribuiri promise, și în fine m'am apucat de lucrat din răspuneri *schifele culturale în limba germană*, cu scop bine calculat în această limbă, căci știam hotărât că încă mult element românesc dela noi așteaptă trezirea la viață națională, și astfel nu poate fi trezit decit prin scrieri germane. Planul meu era să traduc în nemțește tot ce pînă atunci se scrisese ca istorie romină bucovineană (totul acela erau numai fragmentele istorice amintite mai nainte), apoi să dau istoricul tuturor școalelor, al societăților și literaturii romine din Bucovina, în fine, ca al doilea tom al schițelor, să urmeze etnografia, după cum o lucrasem pentru Himmel. Schițele germane aveam de gînd să le prelucrez în limbă cu totul vulgară pentru popor, să mai dau poporului în aceeași limbă istoria lumii tălmăcită de mine după dr. Th. B. Welter pîna la Traian și înfirșit istoria Romînilor.

Relativ la școale, unchiul Silvestru mi-a pus la dispoziție toate actele din arhiva konzistoriului, și mi-am adunat programele anuale ale diferitelor școale și tot felul de știri private, și am adresat mulțime de epistole prin țară, și cînd credeam că mi-am strîns tot materialul necesar pentru cutare scop, scrutam teancurile de acte cu toată minuțiozitatea și nu odată transcriam manuscrisul deja pregătit pentru tipar, a doua și chiar a treia oară din cauză că dam de izvoare nouă relativ la cutare obiect.

Astfel mi-am publicat schițele în „Romänische Revue“ a d-lui dr. Cornel Diaconovich, și de acolo separat în 300 exemplare pe spesele celui mai distins amic ce l'am avut în viața de pînă acuma, a răposatului publicist din Gherla *Nicolae Fekete-Negrușiu*.

În decursul lucrării schițelor, am primit dela căpitanul în serviciu activ și actualul major pensionat, dl. Temistocle cavalier de Grecu, epistola următoare :

Mult stimat d-le ! Alăturtez cartă amicului meu Himmel și ne-am simțit mult fericiți, dacă ați binevoi să primiți elaborarea opului. Cu toată stima etc....

Vorbele *elaborarea opului* își au explicarea în *carta amicului* precum urmează :

Societatea antropologică trebuie să trimită în zilele proxime materialul cules despre Romîni d-lui Constantin Morariu sau d-lui Olinschi-Olinescu și să-i roage pe acești domni de a primi prelucrarea materialului împreună cu alți învățați ai Romînilor din țară. Lucrările ambilor domni au plăcut foarte în Viena și au produs viața dorință, ca să apară un op valoros, în care să fie descriși Romîni din Bucovina. Ar fi foarte important ca opul să apară în limba germană, pentru a înlesni cunoștința Bucovinei în cercuri largi etc. Budapesta 10/5 1889.

În 28 Mai 1889 am și primit dela societatea antropologică scrisoarea aceasta :

Sfinția-Voastră ! La ordinul comitetului societății antropologice din

Viena am oncare a vă comunica, că numitul comitet a decis a vă invita la prelucrarea datelor culesse de dl. major Heinrich Himmel despre populațiunea romină din Bucovina împreună cu dl. Olinschi-Olinescul. Imi permiit aşadară rugarea să binevoiiți a-mi comunica, ori de sinteți aplecat a întreprinde prelucrarea științifică a acestui material în decursul proximilor doi ani. În cursul făgăduinței S-v. amicale colecția respectivă de date vi s'a trimite imediat. Ea însă rămîne proprietatea societății antropologice din Viena, și după folosire binevoiiți a i-o reintoarce etc. Heger, secretar.

Eu în nici un caz nu mai puteam primi și sarcina aceasta. Am scris deci societății antropologice să trimită materialul amicului meu Olinescul, căruia i-am promis solemn că-i voi sta în ajutor pînă la finea prelucrării. El s'a și învoit, dară valurile sorții l'au împins să treacă cu totul la Romînia și pe mine m'au apăsât scurt timp după aceea așa, încît de fel n'am mai putut cugeta să public și partea a doua (etnografică) a schițelor.

Oferind un exemplar de schițe unchiului meu mitropolitul, el mi-a zis cam așa: Da, măi, da! Toate ale noastre mi se par ca un zid părăsît, de pe care pică tencuiala, pietrele etc... și nime nu gîndește să mai repare ceva. Am citit cu interes schițele tale în „Romänische Revue” și trebue să-ți spun că n'ai făcut un lucru de azi pe mine, ci un lucru care va rămîne vecinic.

Secretarul dela consulatuț rusăse din Cernăuț, dl. Dimitrovici, mi-a spus ceva mai pe urmă că a citit în o foaie din Londra o notiță foarte măgulitoare la adresa schițelor. Se știe că dl. Dr. Cornel Diaconovich își trimetea revista gratuit pela toate forurile cu influență politică normativă din Europa, și așa de sigur vor fi ajuns și schițele mele la Londra.

Dînd cite un exemplar de schițe futuror deputațiilor noștri din camera țării, deputatul dl. baron Eudoxiu de Hurmuzachi a venit într'o zi în locuința mea și mi-a zis: Anume am venit să-ți mulțămesc pentru schițele nemțești, căci am citit în ele lucruri, de cari nici ideie nu aveam!

Cu alte multe publicațiuni ale mele au fost menite și schițele să se vîndă în folosul fondului creat de mine împreună cu amicul din Gherla pentru înființarea unei școale romîne de fetițe la noi, care fond era administrat de societatea „Școala romină” din Suceavă. E însă foarte semnificativ că, după cit bine îmi aduc amînte, abia vr'o zece exemplare mi s'au cumpărat cu prețul fixat de 1 fl. 50 cr., și fostul meu profesor dela gimnaziul din Suceavă, veteranul în pensie din ziua de azi dl. Ieronim Muntean mi-a trimis pentru un exemplar 5 fl. Toate celelalte exemplare le-am dat gratuit cui mi le-a cerut.

În 1903 am început a publica schițele germane, completate cu unele date nouă, în limbă de tot vulgară, în foaia populară „Deșteptarea” subț titlul „Ceva din istoria Romînilor bucovineni” și de acolo în două broșuri separate subț titlul „Părți din istoria Romînilor bucovi-

neni". Nu mi-am realizat însă planul întreg dela început, ci am publicat pentru popor încă numai istoria amintită de Welter în „Deșteptarea” și în trei broșuri separate, care mai toate zac în localul societății tipografice din Cernăuț, deși bunăoară „Gazeta Transilvaniei” zicea că „ar fi de nespusă valoare pentru bibliotecile noastre populare, dacă această „Istorie a lumii”, atât de bine scrisă pentru popor, s’ar tipări și separat în broșuri”.—Am apelat în „Deșteptarea” să mă completeze cineva cu publicarea istoriei Românilor pentru poporul nostru, dar fără rezultat.

C. Morariu,

— Problema răzășească —

Nainte de 40 ani domnia în țerișoara noastră liniște. Deși o locuiau ca și în prezent mai multe națiuni, ele se înțelegeau între olaltă. Nu era cunoscută zavistia și ura între frați.

Cu încetul năvăliră tot mai multe cete dușmane neamului nostru dinspre miez-de-noapte și se așezară în țara noastră, unde aflară primire și îmbelșugare. Oardele slave se înmulțiră și întărindu-se bine, au început a observa o atitudine de tot ostilă față de Români, drept recompensă pentru primirea ospitalieră și proverbială a Românilor.

Acești așa numiți *Ruteni tineri* *) organizându-se cu timpul și căpătînd neconținut succurs din Galiția vecină, au pornit o goană înverșunată contra celorlalte națiuni și în special contra Românilor, cari au fost și sînt și azi clasa cea mai cultă, mai puternică și dominantă din țeară. Prin învățătorii importați, garda și potaia națională a Rutenilor tineri, s’a înveninat țeara de ură și pizmă fățarnică. Pentru a cîștiga pozițiunea dominantă în țeară, au început a slaviza școlile cu desăvîrșire care muncă le-au înlesnit-o României, parte în urma comodității lor, parte neapreciind puterea crescîndă a Rutenilor, iar în fine fiind divizați în două tabere. Mult au contribuit la întărirea lor și referințele politice. Azi, dacă luăm harta etnografică a Bucovinei în mînă, ne cuprinde groaza. Toată partea nordică a țării e slavizată cu totul, de caracterul românesc de odinioară nici urmă. Prutul nu formează de mult frontiera limbistică.

Cei, cari sufăr mai mult prin slavizare, sînt *Mazilii* și *Răzășii*, cari în părțile Prutului, unde e puterea lor numerică, au pierdut limba maternă, nu însă și conștiința națională. Acest moment l-au știut a aprecia mai mulți bărbați devotați cu trup și suflet cauzei naționale și au înființat în anul 1900 „Societatea Mazililor și Răzășilor bucovineni” ²⁾

Scopul cardinal al societății este: Deșteptarea conștiinței de origine și promovarea intereselor culturale, economice, comerciale Mazililor și Răzășilor din Bucovina.

Spre ajungerea țintei aceste a început comitetul a absolve o acti-

1) Rutenii batrini sînt indigeni și în prezent în alianță cu Români.

2) Vezi „Istoricul societății” de D. cav. de Bejan în opul iubilar „Românii din Bucovina” 1906 pag. 91—93.

vitate febrilă în toate comunele locuite de mazili și răzăși în părțile Prutului. La început a mers greu, fiind răzăși în partea cea mai mare scăpătați de tot și buimăciți de așa numitele societăți rutene Sici-Arcășii, cari sub masca de pompieri urmăresc cu totul alte tendinți politice, pentru a ajunge la cîrmă în țeară. Ele și-au propus a suprima ori ce altă mișcare și a persecuta pre fiecare, care nu-i unealta oarbă a Ucrainților. Vandalismul acesta i-a revoltat—pe lingă cauza națională, pre mulți răzăși contra Rutenilor, neputînd suporta cînta căzăcească. De această împrejurare s'a folosit și societatea noastră pornind o agitație mai intensivă și înrolînd cetele Mazililor și Răzășilor în tabăra noastră.

Autorul acestor șire, care a colindat toate comunele răzășești, s'a încredințat pe deplin, că pozițiunea Rutenilor tineri nu e de loc așa aurie, precum se fălesc ei la ori ce ocaziune. Ba din contra, ținînd Romîni cu toții strîns la un loc și lucrînd din răsputeri pe calea națională, folosindu-se mai departe de referințele politice, i-ar aduce pe Rutenii tineri într'o poziție, că li-ar trece dorul a cerc despărțirea diecesei și împărțirea fondului religionar dotat și inzestrat cu averi bogate de străbunii Mazililor și Răzășilor noștri.

Dar să nu ne abatem de chestia rezeșească.

Numărul Mazililor și Răzășilor din Bucovina se urcă aproximativ la 25,000. Dintre aceștia sînt mai mult de 5000 în societatea noastră. Considerînd faptul că nainte de 3 ani se aflau abia 100 în societate, e dovida cea mai bună, că răzășii se țin de Romîni și-și aduc aminte de cîntea strămoșească.

Ei locuiesc în următoarele comune :

I. Comune curat romînești :

1 Mușenița, 2 Botoșenița, 3 Buncești, 4 Igești, 5 Rucpea, 6 Budeniți, 7 Davideni, 8 Banila moldovenească, 9 Broscăuții-vechi.

II. Comune mixte :

1 Cernăuți, 2 Mihalcea, 3 Țurenii, 4 Gogolina, 5 Călineștii lui Cuperencu.

III. Comune rusești :

1 Cabeșli, 2 Costești, 3 Stăneștii de jos pe Ceremuș, 4 Voluca pe Ceremuș, 5 Carapciu pe Ceremuș, 6 Vilancea, 7 Comarești, 8 Jadova, 9 Panca, 10 Piedecăuți, 11 Nepolocăuți, 12 Ivancăuți, 13 Valeva, 14 Cucurmic, 15 Horoșăuți, 16 Boianciuc.

În fine se află în număr sporadic, puține familii de răzăși și mazili în multe sate între Prut și Nistru.

În toate comunele, unde s'au făcut adunări a fost primirea reprezentanților societății grandioasă. Cu brațele deschise ne-a întîmpinat răzășimea luînd cu vie satisfacție raportul comitetului în cunoștință și înscrîndu-se ca membri în societate.

Prețutîndene în comunele rutenizate am auzit strigătul general : „Am uitat limba, dar sîntem Romîni și voim școală rominească. De noi nimene nu s'a interesat și veneticii ni-au răpît limba, odorul cel

mai scump al strămoșilor; ne doare inima, cînd ni aducem aminte de frumoasa limbă, care o vorbiau părinții, pe cînd noi și copiii noștri de rusie nu mai scăpăm,

Aceste șire le dau publicității, ca să le cetească lumea mare romînească și să le prețuiască după merit și subsemnatul crede, că o atare mișcare eminent națională merită atîta atențiune din partea națiunii noastre.

Subsemnatul e mai departe ferm convins, că cu încetul toată rătășimea va fi înrolată în societate. Cu aceasta însă scopul încă nu e ajuns. Lucrul principal este: *Scăparea generațiunii tinere de totala rutenizare. Aceasta se va ajunge numai prin școală. E deci de lipsă, ca toată suflarea romînească să pue umăr la umăr și să sprijinească din răzputeri întrepinderea noastră. Trebuie să se creeze în toate comunele rătășești, din cari e expulzată limba romînească și unde a existat până nu de mult, școli private, pentru susținerea cărora sînt parași rătășii a contribui amăsurat stării lor materiale.*

Fiind însă multe comune de tot sărmane și neputînd lua sarcina aceasta asupra lor, trebuie să li sară nația într'ajutor. Și dacă națiunea romînă a jertfit pentru alte scopuri sume foarte mari, fără să obție succesul dorit, atunci merită cauza Mazililor și Rătășilor atîta jertfă, ca să nu se piardă în noianul slavismului atîtea mii de mazili și rătășii, cari se țin de romîni și stăruesc din toate puterile a da copiilor educație romînească.

Considerînd în fine faptul, că Rutenii țin orbiș la limba lor, pe cînd Romînilor li place a vorbi în limbi străine, fiind chiar mindri de talentul lor limbistic, că numărul Rutenilor crește în fiecare an cu sute și mii de emigrați din Galiția, pe cînd Romîni noștri nu capătă de nicăeri succursuri de aceste, ba din contra mulți dintre ai noștri emigrează la Canada, ar trebui națiunea romînă să se grăbească cu deslegarea problemei rătășești.

Cernăuți în 21 Sept. 1906

Profesor Iancu cav. de Cuparencu.
Vice-Președintele al Soc.